

UIT DE PRAKTIJK

Met deze rubriek willen wij praktijkervaringen uitwisselen. De LVB-praktijk is divers en elke instelling en school is net weer even anders, maar de thema's van de problemen die zich kunnen voordoen zijn vergelijkbaar. Mail uw reacties en opmerkingen naar redactie@kenniscentrumlvb.nl.

OPLOSSINGSGERICHTE GESPREKSVOERING MET LVB LEERLINGEN IN EEN SCHOOL

*Onderwijs aan de doelgroep LVB op het Emaus College,
een school die verbonden is aan een orthopedagogisch behandelcentrum.*

*Monique Staal¹
Annie de Groot²*

Het Emaus College is een school voor Voortgezet Speciaal Onderwijs, cluster 4 en sinds de invoering van Passend Onderwijs in augustus 2014, richt de school zich nog breder op de doelgroep LVB. Groot Emaus specialiseert zich steeds meer op de doelgroep met complexe problematiek en zeer intensieve hulpvragen, waarbij het onderwijs aan een belangrijk deel van de behandeling mede uitvoering geeft. De methodiek binnen de behandeling is competentiegericht. Dat betekent dat er vooral aandacht is voor het positieve gedrag en minder op het probleemgedrag. Daarbij wordt veel nadruk gelegd op het leren van vaardigheden die nodig zijn voor het leven thuis, op school, werk en vrije tijd. De methodische aspecten grijpen terug op de ontwikkelingspsychologie en de leertheorieën. Het participeren in onderwijs is een belangrijke ontwikkelingstaak voor kinderen en jongeren. Daarnaast is de school bij uitstek het terrein om te werken aan ontwikkelingstaken zoals het leggen van contacten met leeftijdgenoten, het invullen van de vrije tijd, het omgaan met autoriteiten en het perspectief op werk of dagbesteding concretiseren.

Binnen de school zijn er in de bovenbouw een aantal groepen, waarbij het zogenoemde nieuwe leren, natuurlijk leren en het oplossingsgerichte werken centraal staat. Het voeren van oplossingsgerichte gesprekken is hiervan een uitwerking:

- Als iets niet werkt, leer ervan en doe iets anders.
- Als iets wel (of beter) werkt, doe er meer van.
- Als iets blijkt te werken, leer het van/aan iemand anders.

Het is daarbij steeds de kunst om uit te gaan van de mogelijkheden en niet van de onmogelijkheden van de leerling. Belangrijke hierbij is dat de leerling zich gehoord en gezien voelt. Dit behelst een onvoorwaardelijke acceptatie van de leerling door de leraar < de leerling mag er zijn met zijn (eigen)vaardigheden. De taak van de leraar is bij binnenkomst van de leerling op school (binnen het behandelcentrum komen dagelijks/wekelijks nieuwe jongeren binnen) zich te verdiepen in de leerling, kennis te maken en oprechte belangstelling te hebben. De wijze van kennismaking kan per leerling verschillend zijn. De leerkracht zoekt hierin de afstemming met de behandelgroep. Wellicht overbodig

---

¹ Monique Staal is leerkracht en intern begeleider.

² Annie de Groot is orthopedagoog en manager zorg/onderwijs.

om te zeggen dat de start van de jongeren in overeenstemming en besproken moet zijn met de ouders, de professionele hulpverleners en de jongere zelf.

Een praktijkvoorbeeld van het oplossingsgerichte gesprek.

Hoor de krachtbronnen en uitzonderingen; dit luistert nauw!

De zomervakantie is voorbij en de eerste dagen staan in het teken van elkaar en de school leren kennen. Eén van mijn taken als intern begeleider is mijn nieuwe collega's inwerken. Daarbij hoort het uitleggen van de entreeopleiding, zoals wij deze aanbieden aan onze licht verstandelijk beperkte leerlingen, in de leeftijd van 16 tot 20 jaar. Het entreediploma is niet voor alle leerlingen haalbaar, maar het ontwikkelen van competenties is voor iedere leerling belangrijk. Om te kunnen diplomeren moeten leerlingen competenties van starter naar beroepsbekwaamheid ontwikkelen, lopen zij stage in een erkend leerwerkbedrijf en volgen zij de lessen van het vak 'leren, loopbaan en burgerschap'. Ik kies ervoor om mijn nieuwe collega's mee te nemen in deze nieuwe materie, door zelf voor hun klas te gaan staan en de leerlingen te vertellen, hoe het entreediploma op onze school behaald kan worden.

Zeven leerlingen kijken mij verwachtingsvol aan, als ik mijn verhaal begin. Zij willen graag diploma's halen en de manier waarop ik het doorlopen van de entreeopleiding schets, lijkt binnen hun mogelijkheden. Ze zitten op het puntje van hun stoel, ondanks dat ik veel moeilijke woorden gebruik. Het woord competentie op zich is hen al onbekend en dan moet ik dat uitleggen met terminologie zoals 'instructies en procedures opvolgen', 'initiatief nemen' en 'omgangsvormen hanteren'. Uiteraard stel ik hun gerust, dat alles wat ik vertel nu heel moeilijk lijkt, maar dat zij over een paar weken het anderen kunnen uitleggen. Zes leerlingen vragen mij de oren van het hoofd, behalve Saniëlle. Zij legt haar hoofd met gesloten ogen op haar armen. "Ben je moe", vraag ik haar. Zij antwoordt: "Het interesseert mij niet, wat je vertelt. Ik wil geen diploma halen. Ik wil hier helemaal niet zijn. School is stom!" Ik ken dit meisje nog niet, maar het zou mij niets verbazen, als ik bezig ben geweest met haar te overvragen.

Mijn collega neemt na een tijdje de klas weer over en ik vraag aan Saniëlle of zij even met mij mee wil lopen. Zij vraagt mij waarom en ik antwoord, dat ik haar graag de school wil laten zien. Tijdens de rondleiding probeer ik haar te leren kennen; ze reageert bij elk praktijklokaal, dat ze niets met het vak heeft. Ondanks haar negatieve uitlatingen, loopt ze nieuwsgierig door het gebouw en praat makkelijk tegen mij. We eindigen bij mijn kamertje en ik nodig haar uit om nog even kletsen. Ik schrijf haar naam op een blad en zet er een zonnetje omheen. Ze vraagt mij waarom ik dat doe, omdat zij eerder depressief zou worden van die naam. Ik vertel haar, dat ik haar naam mooi vind. Ik vervolg, dat ik het ook grappig vond om met haar rond te lopen: "Je bent er zo open over, wat je van de school vindt". Ze lacht en ik voel dat de basis is gelegd voor een oplossingsgericht gesprek.

- Ik: Hoe is dat eigenlijk voor jou, als je voor de zoveelste keer naar een nieuwe school moet?*
- Saniëlle: Stom! Ik word daar depressief van. Op mijn oude school was ik ook de eerste twee weken depressief.*
- Ik: Wat ben ik blij, dat je dit vertelt. Het depressieve gevoel kan dus, misschien na twee weken, weg zijn. Wat voor een meisje zag jouw oude leerkracht na die twee weken?*
- Saniëlle: Ik ging leren.*
- Ik: Wow, wat goed! Wat gebeurde er dan?*
- Saniëlle: Ik vond het heel makkelijk en haalde diploma's voor Nederlands, Engels en rekenen. En ook nog een diploma voor geschiedenis.*
- Ik: Saniëlle, wat knap, vier diploma's!*
- Saniëlle: Helemaal niet knap, hoor. Andere meisjes hadden veel hogere cijfers.*
- Ik: Ik vind het wel knap, dat je zoveel diploma's hebt gehaald. Op welk cijfer was je het meest trots?*
- Saniëlle: Voor Engels KSE2 had ik een 10.*

Ik: *Wow, echt? Volgens mij had jij dan het hoogste cijfer van alle meisjes.*
Saniëlle: *(Ze lacht) Ja, maar het was ook super makkelijk.*
Ik: *Daar bofte je dan maar mooi mee. Maar voor anderen was het vast heel moeilijk, want zij hadden geen 10. (Saniëlle lacht weer). Begrijp ik het nu goed, dat je leren makkelijk vindt en misschien zelfs leuk?*
Saniëlle: *Nee, school is stom! Als er nou dieren zouden zijn.*
Ik: *Dieren vind je wel leuk?*
Saniëlle: *Ja, dieren zijn mijn hobby. Op mijn oude school was een lokaal met dieren. Aan de ene kant waren de slangen en aan de andere kant de knaagdieren.*
Ik: *Oh griezelig, slangen!*
Saniëlle: *(Ze lacht) Nee jôh, helemaal niet. Je leerde, hoe je ze moet pakken*
Ik: *Je was zeker wel heel blij op die school, waar je met je hobby bezig kon zijn?*
Saniëlle: *Ja, maar het ging er niet goed, want ik kwam altijd te laat op school. Maar toen hebben we de afspraak gemaakt, dat als ik wel steeds op tijd zou komen, ik elke vrijdagmiddag op school mocht blijven om de dieren te verzorgen. En toen kwam ik nooit meer te laat.*
Ik: *(Ik lach) Dat had je goed voor elkaar! Ik ben echt zo blij, dat je nu bij ons op school bent gekomen. Jij leert mij nu, dat leerlingen heel blij kunnen worden van hun hobby en dat daar op school aandacht voor moet zijn. Er zijn dan leerlingen zoals jij, die graag op school zijn.*
Saniëlle: *Ja, dat klopt! Ik heb er nog één, hoor.*
Ik: *Vertel!*
Saniëlle: *Hiphop en rappen! Ik maak zelf teksten en zet ook wel eens iets op YouTube.....*

Het gesprek vervolgt zich op dezelfde wijze. Ik daag haar uit om te praten over ‘waar ze goed in is’ (de krachtbronnen) en onderzoek op welke momenten deze zich voordoen (de uitzonderingen). De oprechte interesse en de complimenten creëren een sfeer, waarin Saniëlle zich laat kennen. Dat Saniëlle een angstig meisje is dat overvraagd kan worden, is goed om te weten, maar de kennis over de krachtbronnen en uitzonderingen bieden concrete handvatten om met haar te werken. Dit blijkt een week later als Saniëlle naar mij toegestuurd wordt, omdat zij weigert het werkstuk ‘Wie ben ik’ te gaan maken.

Ik: *Hoi Saniëlle, leuk dat je er bent. Ik hoopte al, dat je weer een keer bij mij langs zou komen. Is het de bedoeling, dat ik je uitleg, hoe je het werkstuk ‘Wie ben ik’ gaat maken?*
Saniëlle: *Dat hoeft je helemaal niet te doen, want ik ga dat niet maken.*
Ik: *Daar zal je wel een heel goede reden voor hebben. Zou je mij die willen vertellen?*
Saniëlle: *Ja, het gaat niemand iets aan wie ik ben. En ik moet in dat werkstuk allemaal hoofdstukken maken over vrienden en zo. Ik heb helemaal geen vrienden, want ik werd altijd gepest. En ik moet een hoofdstuk schrijven over mijn familie. Het afgelopen weekend op verlof had ik thuis ruzie, dus weet ik ook niet of ik nog familie heb. Als ik daarover moet schrijven, moet ik huilen. Dus ik ga het gewoon niet doen.*
Ik: *Ik begrijp, dat het voor jou niet makkelijk is om daarover te schrijven.*
Saniëlle: *Ja, dus nu kan ik mijn diploma ook niet halen, want dat werkstuk is verplicht in je portfolio.*
Ik: *Het is verplicht om een werkstuk te schrijven over ‘Wie ben ik’, maar misschien kunnen we iets bedenken zonder het hoofdstuk familie en vrienden. Vorige week heb je mij verteld over je hobby’s. Zou je daar wel over willen schrijven, want dat zegt ook iets over wie jij bent?*
Saniëlle: *Ja, dat wil ik wel. Kan je het voor mij opschrijven wat ik dan moet doen?*
Ik: *Je kunt een werkstuk maken over jezelf en je hobby’s, maar als jij het makkelijker vindt twee werkstukken te maken, één over dieren en één over muziek, dan is dat natuurlijk ook goed.*
Saniëlle: *Ik wil er twee maken, maar niet over muziek, want dat is veel te veel. Dan moet ik ook over instrumenten schrijven. Ik doe het alleen over hiphop.*

Ik: Goede keus. Ik hoop, dat ik je werkstukken mag lezen, zodat ik weer van je kan leren. Ik heb echt helemaal geen verstand van muziekstijlen. (ze lacht) Heb je mijn hulp nog ergens bij nodig?

Saniëlle: Nee, ik weet hoe ik een werkstuk moet maken, want dat heb ik wel vaker gedaan. En wat je nu hebt opgeschreven, is veel duidelijker dan al die papieren met hoofdstukken.

Als Saniëlle weer terug is naar de klas, hoor ik haar laatste zin in mijn hoofd echoën. Zijn we toch weer in die valkuil gestapt om dit LVB meisje te overvragen? ‘Luisteren’ naar leerlingen geeft veel informatie; vooral zelfbenoemde krachtbronnen en uitzonderingen blijken waardevol. Het oplossingsgerichte gesprek heeft Saniëlle in ieder geval geholpen om zichzelf te motiveren voor de opdracht op school.

